

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Josef Smolík
Article / Článok: Recenze na knihu: Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.161-166>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

SMOLÍK, J. 2023. Recenze na knihu: Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob. In *Politické Vedy*. Vol. 26, no. 1, pp. 161-166. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.161-166>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

**RECENZE NA KNIHU: TERORISMUS A RADIKALIZACE
V ČESKÉ REPUBLICE: MOŽNOSTI DETEKCE
RIZIKOVÝCH OSOB**

**BOOK REVIEW: TERRORISM AND RADICALIZATION
IN THE CZECH REPUBLIC: OPTIONS FOR
DETECTING RISKY PERSONS**

Josef Smolík*

VEGRICHTOVÁ, B. a kol.: *Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob [Terrorism and radicalization in the Czech Republic: options for detecting risky persons]*. Praha: Grada Publishing, 2022. 275 s. ISBN 978-80-271-3126-6.

Terorismus a radikalizační procesy jsou fenomény, které jsou v českém i slovenském prostředí zkoumány kontinuálně přibližně posledních dvacet let. Z pohledu politologie i bezpečnostních studií lze konstatovat, že radikalizační tendence se projevují nejenom v on-line prostředí, ale i v české sociální realitě, kde již byly zaznamenány reálné trestné činy, které skončily odsouzením pachatelů (např. podle § 312d financování terorismu, nebo § 312e podpora a propagace terorismu dle Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.).

I z toho důvodu lze ocenit vydání knihy *Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob*, kterou vydalo koncem roku 2022 pražské vydavatelství Grada Publishing. Předložená kniha je kolektivní monografií autorů, kteří se podíleli na řešení grantu *Detekce radikalizace v kontextu ochrany obyvatelstva a měkkých cílů před násilnými incidenty* na Fakultě biomedicínského inženýrství na Českém vysokém učení technickém

* doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M., MSc. působí jako docent na Katedře bezpečnostních studií, Fakulta bezpečnostního management, Policejní akademie České republiky v Praze, Lhotecká 559/7, 143 01 Praha 4, Česká republika, e-mail: smolik@polac.cz.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.161-166>

v Praze.

Kolektivní monografie se snaží představit bezpečnostní hrozby radikalizace a terorismu nejenom z hlediska multidisciplinárně teoretických poznatků, ale i na základě zkušeností bezpečnostní praxe. Kniha je složena z devíti samostatných kapitol, nezbytnou součástí je i předmluva (úvod) a závěr.

Autorkou první kapitoly s názvem *Radikalizace z pohledu forenzní psychologie s důrazem na problematiku osamělých vlků* je **L. Čírtková**, která definuje radikalizaci z pohledu forenzní psychologie jako „přeladění psychiky a osobnosti jedince, které uvolňuje záměrné, intencionální projevy extrémní agrese.“ (s. 11) Extrémní násilí je z pohledu **L. Čírtkové** stěžejním tématem radikalizace, přičemž autorka správně diferencuje mezi skupinovými a individuálními útoky. Kapitola vychází z respektovaných zahraničních autorů (**R. Borum, C. McCauley, S. Moskalkenko, B. Bannenberg** atd.). Správně je konstatováno, že politická a nepolitická motivace se v případě konkrétních případů může překrývat, což lze jen obtížně určit, protože většinou postupujeme až *ex post*, t. j. po konkrétním teroristickém útoku, kdy je také šance, že pachatel útoku spáchá sebevraždu, případně nepřežije zákrok bezpečnostních složek. Další komplikace při analyzování konkrétních motivů může být způsobena odmítnutím pachatele vypovídat a spolupracovat nejen s vyšetřovateli, ale i psychology/psychiatry. I proto je určení konkrétních motivů a pohnutek obtížné. Ideologická rovina může být jen součástí celého komplexu vlivů, přičemž k dalším lze považovat osobnost pachatele, situační faktory, ale i představy a bludy (např. o postmortální slávě, blíže s. 16). Zajímavý aspekt se týká také fenoménu grandiozity, který je v kontextu jednotlivých teroristických útoků především ze strany tzv. osamělých vlků identifikován poměrně často. Pachatel se často považuje za hrdinu, mstitele, spasitele či vzor, který bude mít další následovníky.

V kapitole jsou také kvalitně shrnuty zahraniční poznatky, které se týkají jednotlivých fází radikalizace. Autorka diskutuje i jednotlivé mýty, které se týkají (sebe)radikalizace. Mýty, týkající se psychického onemocnění, impulzivnosti a mobbingu oběti ze strany spolužáků jsou diskutovány precizně, na základě zahraničních – především německých a anglickojazyčných – poznatků a analýz. Autorka také správně konstatuje, že přestože lze identifikovat znaky (projevy) radikalizace, nelze prozatím (např. psychologickým testem) určit přesnou „*predikční hodnotu pro posouzení rizika extrémního násilí.*“ (s. 30)

Autorem druhé kapitoly s názvem *Odhlování násilného extremismu a hodnocení rizika radikalizace* je **T. Diviš**, jehož text se zaměřuje na operacionalizaci základních termínů: *násilný extremismus, hrozba, riziko*. V textu

jsou diskutovány i limity odhalování radikalizace (např. z důvodu velkého množství proměnných), přičemž jsou uvedeny kognitivní a behaviorální indikátory (např. izolace od rodiny, změna zevnějšku atp.), které k odhalení mohou přispět.

Třetí kapitola knihy se zaměřuje na oblast penitenciární a postpenitenciární péče a programy prevence v rámci resocializace problematických osob. Autorkou kapitoly je **M. Donevová**, která představuje základní poznatky o vývoji českého vězeňství v kontextu resocializačních opatření a jednotlivých programů zacházení (pracovní, vzdělávací, výchovné, zájmové aktivity) s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Diskutován je i prediktivní nástroj Vězeňské služby ČR SARPO (SARPO = *souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených*), který se využívá při nástupu trestu, a do určité míry se snaží objektivizovat poznatky o osobnosti odsouzeného pro potřeby návrhu zacházení ve výkonu trestu. Přestože se kapitola týká radikalizace velice okrajově, lze na základě zahraničních poznatků (např. amerických, francouzských, britských, ruských či belgických) konstatovat, že právě prostředí věznic je často spjata s radikalizačními procesy, které u odsouzených prohlubují antidemokratické postoje, vedoucí k následné trestné činnosti, či případně až k teroristickým činům.

Čtvrtá kapitola, jejímž autorem je **D. Krámský**, se zaměřuje na morální aspekty a morální integritu. Cílem tohoto textu je „otevřít diskusi o povaze sebeuvědomujících morálních emocí“ v souvislosti s amorálním a kriminálním jednáním. (s. 88) Teoretická kapitola vychází z poznatků relevantních autorů, např. **L. Kohlberga**, **L. F. Barreta**, **I. Kanta**, **J. P. Sartra**, **E. H. Eriksona**, **A. Bandury**, **Ph. Zimbarda** či **J. Rawlse**. Otázky viny, studu, svědomí a sebereflexe jistě patří k (poměrně abstraktním) tématům, která se radikálů a teroristů týkají, nicméně kapitola je psána na obecné úrovni bez zaměření na tyto skupiny osob. Jistě by bylo zajímavé se alespoň pokusit (na základě jednotlivých případových studií, např. **A. B. Breivika**) o konkrétnější uchopení těchto témat. Diskuse o morálních emocích a morálních afektech (včetně tzv. morálního vyvázání) však byla představena kvalitně.

Následující kapitolu zpracovali **I. Lišková** a **P. Ťupek**. Kapitola se týká tzv. salafitského džihádismu v České republice. Autoři se po nezbytném terminologickém uvedení seznamují s případy **J. Silovského**, **D. Kobulnického** a **S. Shehadeha**. Přestože se jedná o dostatečně medializované případy, lze souhlasit s tvrzením, že muslimská komunita v ČR je malá, dobře integrovaná, a popisované případy salafitského džihádismu jsou ojedinělé. Na druhou stranu nelze tyto excesy tolerovat, především pak z důvodu, kdy existuje jednoznačné

napojení jednotlivců na globální teroristické struktury. Z hlediska celé knihy je podstatná pasáž o ospravedlnění aktivit, podporujících terorismus ze strany odsouzeného **S. Shehadeha** (s. 144 - 148). I na základě zahraničních poznatků lze realizovat případné deradikalizační programy, zaměřit se na pochopení komplikované (a ojedinělé) problematiky salafitského džihádismu v ČR.

Šestá kapitola, kterou napsala **J. Mottlová**, se zaměřuje na možnosti detekce radikalizace a extremismu z pohledu *Probační a mediační služby* (dále jen PMS). PMS je představena jako organizace zajišťující výkon alternativních trestů a opatření, týkající se trestní politiky ČR (dohledu nad obviněnými nebo odsouzenými osobami atp.). Autorka považuje PMS, především pak dohled probačního úředníka, za podstatný institut umožňující detekci radikalizačních procesů, resp. opatření v rámci deradikalizačních a nápravných opatření. Představeny jsou mechanismy, které obecně používá PMS, například dohled nahrazující ochranné léčení. V druhé části kapitoly jsou však – z hlediska celkové struktury knihy – představeny základní termíny, jako je radikalizace a jednotlivé typy náboženské radikalizace. (s. 162 - 164) Následuje i definice a diskuse ohledně tzv. předsudečné nenávisti (*hate crimes*), která by dle mého názoru měla být uvedena již na začátku knihy. Zajímavá je i uvedená kazuistika (s. 166 - 168), která blíže představuje procesy PMS u konkrétního pachatele (včetně výkonu ústavní léčby, ambulantní psychiatrické léčby, nepodmíněného trestu odnětí svobody atp.). Autorka ve shrnutí své kapitoly doporučuje vzdělávání probačních pracovníků, které by umožnilo lepší práci s klienty.

Sedmá kapitola, jejímž autorem je **L. Vilím**, se zaměřuje na problematiku nenávistných projevů (*hate speech*) na sociálních sítích. Problematika je představena důkladně, diskutovány jsou nástroje bezpečnostního systému, včetně jednotlivých institucí (např. Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám) a souvisejících dokumentů a strategií. Následující část se podrobně věnuje i legislativní úpravě, zaměřující se na nenávistné projevy na sociálních sítích, přičemž jsou konkrétně uvedeny i vybrané kauzy, které řešily české soudy v nedávných letech. **L. Vilím** také správně konstatuje, že „z pohledu trestního práva si musíme uvědomit, že nelze trestní odpovědnost stavět na pouhých domněnkách a uměle vytvořených analýzách a konstrukcích,“ protože „pohnutky a cíle pachatele musí být jasně prokázány a doložené důkazy.“ (s. 198) U obrázku č. 3 (graf) na s. 200 recenzované knihy je chybně uvedený popis „vývoj registrované kriminality“, přičemž správně se má jednat o trestné činy zařazené pod kategorii „kybernetická kriminalita a ostatní kriminalita páchaná v kyberprostoru.“

Osmou a devátou kapitolu napsala hlavní autorka knihy **B. Vegrichtová**, která si všímá radikalizace v souvislosti s pandemií Covid-19 a také v kontextu migrace. První z obou zmiňovaných kapitol mj. popisuje polarizaci české společnosti v důsledku pandemických opatření, ale také uvádí nárůst tzv. dezinformací. Následně jsou popsány rekrutační praktiky na sociálních sítích, ale i teroristické činy v pandemickém období (Francie, Rakousko). Na základě zahraničních studií je diskutován vliv konspiračních teorií, propagandy (např. džihádistické, oslavující Covid-19 jako zbraň proti západním společnostem), nenávislných komentářů na sociálních sítích, ale také konkrétní aktivity, včetně demonstrací. Pro čtenáře je zajímavé představení tzv. incelového hnutí (z anglického *involuntary celibate*, nedobrovolný celibát), které se rozvíjí především v prostředí sociálních sítí a je charakteristické misogynií a frustrací „incelů“, kteří často komunikují výzvy k násilí vůči ženám a tzv. alfa mužům (sexuálně aktivním, přitažlivým). Tato problematika, byť ve středoevropském prostředí marginální, nebyla dosud blíže představena. Autorka tuto specifickou kategorii násilí definuje jako podmnožinu násilí genderového, které se masivně šíří v prostředí sociálních sítí (v podobě manifestů, karikatur atp.).

Poslední devátá kapitola knihy se zaměřuje na souvislost možné radikalizace v kontextu mezinárodní migrace. Z perspektivy bezpečnostních orgánů (nejenom ČR) je obtížné identifikovat potenciální teroristy, kteří se mohou radikalizovat např. v průběhu azylového řízení. Autorka správně upozorňuje na politické souvislosti tzv. Willkommenspolitik **A. Merkelové**, která iniciovala mj. diskuse o bezpečnostních rizicích (v kontextu nemožnosti ověřit skutečnost identity migrantů). Nejedná se přitom pouze o možné teroristické útoky v Evropě (uvedeny jsou například případy zneužití azylového systému ve Švédsku), ale i další související jevy, například zvýšenou kriminalitu, zátěž na sociální systém, adaptační problémy imigrantů, změny na trhu práce atp. **B. Vegrichtová** následně diskutuje téma migrace z pohledu rétoriky radikálních skupin, uvádí statistiky nelegálních migrantů na území ČR a zaměřuje se na „*propojování zdánlivě nesourodých témat či jejich účelné roubování na staronovou xenofobní, rasistickou, anti-migrační a islamofobní rétoriku.*“ (s. 268)

Závěr knihy shrnuje téma a upozorňuje na užitečnost otevřených diskusí o této problematice ve veřejném prostoru. Téma radikalizace a terorismu nabízí velké množství otázek, možných odpovědí a přístupů. Autorský kolektiv se pokusil shrnout zahraniční poznatky na základě relevantní literatury a zdrojů. Přínos knihy lze spatřovat především v její aktuálnosti, popsání nových trendů a souvislostí. Jako slabší stránku celé knihy lze vnímat nedostatečně zpracovaný

jmenný rejstřík, kde chybí podstatná jména autorů a osob. Knize by také prospěl věcný rejstřík, který by nabídl snadnější orientaci v základních termínech (konceptech, teoriích), kterých kniha obsahuje poměrně velké množství.

Monografii **B. Vegrichtové** a její kolektivu lze považovat za zajímavý příspěvek do diskuse o terorismu a radikalizačních procesech z pohledu různých vědních disciplín, ale i z pohledu jednotlivých autorů. Knihu lze doporučit všem čtenářům se zájmem o bezpečnostní studia, terorismus, forenzní psychologii, ale i novinářům, vysokoškolským pedagogům, pracovníkům bezpečnostních složek a představitelům státní správy.